

Výtah z materiálu Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19.01.1989, sp. zn. Tpjf 37/88, ECLI:CZ:NS:1989:TPJF.37.1988.1

Číslo: 20/1989

Právní věta: Ze zhodnocení praxe soudů při ukládání a výkonu ochranného dohledu

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 19.01.1989

Spisová značka: Tpjf 37/88

Číslo rozhodnutí: 20

Číslo sešitu: 4-5

Typ rozhodnutí: Výtah z materiálu

Hesla: Ochranný dohled

Předpisy: 44/1973 Sb. § 4 odst. 2

§ 5 odst. 2

§ 9 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 20

Ze zhodnocení praxe soudů při ukládání

a výkonu ochranného dohledu

(Výtah z materiálu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 19. 1. 1989 č. j. [Tpjf 37/88.](#))

Ochranný dohled je významný prostředek trestního práva, neboť přispívá k dalšímu posílení ochrany společnosti před protispolečenskou činností osob zvláště narušených, jakož i k dovršení nápravy odsouzených (§ 1 odst. 1 zákona č. 44/1973 Sb., o ochranném dohledu, dále jen ZOD). Správný postup soudů při ukládání tohoto ochranného opatření i při jeho výkonu má proto důležité místo v boji proti kriminalitě, zejména v boji proti recidivě trestné činnosti.

Nejvyšší soud ČSSR podrobně zhodnotil poznatky z praxe soudů při rozhodování o ochranném dohledu v plenárním materiálu [Plsf 3/74](#) ze dne

16. 12. 1974 (č. 1/1975 sb. rozh. tr.) a dále v kontrolní zprávě trestního kolegia [Tpjf 39/75](#) ze dne 23. 6. 1976 (č. 40/1976 sb. rozh. tr.). Upozornil zejména na některé nedostatky při aplikaci § 4 odst. 2 ZOD, na nedostatečné využívání fakultativních povinností a omezení podle § 2 odst. 2 ZOD a na

opakované porušování ustanovení § 3 odst. 2 ZOD.

Vzhledem k trvajícím významu boje proti recidivě trestné činnosti byl do plánu hlavních úkolů Nejvyššího soudu ČSSR zařazen na rok 1988 úkol trestního kolegia zpracovat kontrolní zhodnocení praxe soudů při ukládání a výkonu ochranného dohledu. Toto zhodnocení bylo provedeno především na základě hodnotících zpráv nejvyšších soudů republik; dále byly využity i poznatky generálních prokuratur a federálního ministerstva vnitra a ministerstev vnitra a životního prostředí ČSR a SSR.

Předmětem průzkumu bylo rozhodování o ochranném dohledu a úroveň vykonávacího řízení ve všech případech nepodmíněných trestů odnětí svobody pravomocně uložených za úmyslné trestné činy a přečiny v roce 1986 a v první polovině roku 1987 u vybraných okresních a krajských soudů jako soudů prvního stupně.

Cílem zhodnocení bylo získat nejnovější poznatky z oblasti ukládání a výkonu ochranného dohledu, zejména v tom, zda soudy v zájmu posílení ochrany společnosti náležitě využívají všech prostředků zákona o ochranném dohledu a zda i do jaké míry se podařilo odstranit původně vytýkané nedostatky.

I.

Ukládání ochranného dohledu

1. Poznatky z průzkumu ukazují, že výsledky přípravného řízení, popřípadě objasňování přečinů zpravidla poskytují dostatek podkladů pro posouzení zákonných podmínek pro uložení ochranného dohledu. V potřebném rozsahu jsou ve spise opatřeny k objasnění okolností týkajících se osoby pachatele, zprávy o pověsti z místa bydliště, pracovní hodnocení, zprávy VB (nejčastěji obvodních oddělení příslušných podle místa bydliště). U osob, které již vykonávaly trest odnětí svobody, bývají ve spise také zprávy NVÚ o chování takových osob během výkonu trestu. Samozřejmě ve všech případech je opatřen opis rejstříku trestů. Je-li obviněný stíhán jako zvláště nebezpečný recidivista, jsou zásadně již v přípravném řízení opatřovány spisy o předchozích odsouzeních. U ostatních recidivistů ne vždy jsou potřebné spisy v přípravném řízení opatřovány. V převážné většině je tento nedostatek odstraněn v řízení před soudem. V některých věcech jsou již v přípravném řízení ke spisu přikládány i přestupkové spisy, někdy jsou k osobám obviněných a jejich způsobu života zaměřeny svědecké výpovědi zejména spolupracovníků. Zjistily se i věci, v nichž bylo možné poznatky k osobě pachatele a stupni jeho narušení čerpat také z posudku znalců psychiatrů a psychologů, popřípadě z odborného vyjádření lékaře o závislosti obviněného na alkoholu.

Z těchto důkazů soudy při rozhodování o ochranném dohledu vycházejí, ale stále přetrvává nedostatek v tom, že soudy při výslechu obviněných i při provádění důkazů v hlavním líčení neprověřují, zda skutečnosti zjištěné v přípravném řízení existují ještě v době konání hlavního líčení, či zda nedošlo k takovým změnám, které by mohly mít vliv na rozhodnutí o ochranném dohledu, o jeho délce, popřípadě o dalších povinnostech a omezeních podle § 2 odst. 2 ZOD. Týká se to i případných změn v osobních poměrech obviněného, v jeho rodinných vztazích, v zaměstnání a v prostředí, ve kterém bude žít.

Nedostatky jsou i v tom, že soudy někdy nezjišťují ani výslechem obviněného, zda mu byl dříve uložen ochranný dohled, zda byl již celý nebo z části vykonán, popřípadě další skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Bylo by na místě u pachatelů, kteří opakují úmyslnou trestnou činnost, vyžadovat také zprávy sociálních kurátorů o tom, jaké podmínky byly této osobě vytvořeny po propuštění z výkonu předchozího trestu odnětí svobody, aby vedla řádný život. Ani to se však neděje, třebaže by to mělo význam pro posouzení hloubky narušení pachatele.

2. Podle výsledků průzkumu soudy až na výjimky respektují ustanovení § 4 odst. 1 ZOD, podle něhož je uložení ochranného dohledu zvláště nebezpečným recidivistům obligatorní. Přesto jsou ojediněle zjišťovány případy, kdy soud zvláště nebezpečnému recidivistovi opomněl ochranný dohled uložit a ani si nevyhradil podle § 4 odst. 3 ZOD rozhodnout o něm ve veřejném zasedání. Stalo se tak ve věcech okresního soudu v Lounech, obvodního soudu Bratislava 3, okresního soudu v Lučenci, okresního soudu v Topolčanech a okresního soudu v Prešově.

Více pochybení je v tom, že soudy nezjišťují, zda zvláště nebezpečnému recidivistovi nebyl uložen ochranný dohled již dříve a jaká jeho část popřípadě byla vykonána.

Nesprávně zjistil délku nevykonané části dříve uloženého ochranného dohledu okresní soud v Lounech a v důsledku toho v jedné věci znovu ochranný dohled neuložil, ač tak měl učinit. Pochybení napravil krajský soud. Okresní soud v Děčíně neuložil ochranný dohled zvláště nebezpečnému recidivistovi s odůvodněním, že vzhledem k nevykonané části dříve uloženého ochranného dohledu nelze znovu tento dohled uložit ani v nejnižší výměře 1 roku. V tomto případě soud vycházel z nesprávného názoru, že ochranný dohled na dobu kratší než 1 rok nelze uložit (srov. [PlsF 3/74](#)). Proto se ani nezabýval tím, zda osoba pachatele a stupeň jeho narušení nevyžaduje uložení ochranného dohledu ve výměře kratší než 1 rok. Podobná pochybení byla zjištěna ve věcech okresního soudu v Hodoníně, okresního soudu v Kolíně, obvodního soudu Bratislava 1, okresního soudu v Trnavě a okresního soudu ve Zvolenu.

O nejasnosti skutečného stavu svědčí i některá zjednodušená odůvodnění rozsudků. Např. okresní soud v Kolíně v jedné věci uložení ochranného dohledu zvláště nebezpečnému recidivistovi pouze na 1 rok odůvodnil takto: „Ochranný dohled byl uložen ve výměře, která odráží, že předchozí uložený ochranný dohled z roku 1980 zřejmě ještě nebyl vykonán“. Ovšem z opisu rejstříku trestů je patrné, že v r. 1980 byl obviněnému uložen ochranný dohled na 2 roky a že vykonal tresty v odnětí svobody v celkové výměře 4 roky a 2 měsíce, což by nasvědčovalo tomu, že v době rozhodování soudu (7. 1. 1987) byl ochranný dohled vykonán.

Nedostatečná odůvodnění se vyskytují i v řadě jiných případů. Tak krajský soud v Praze správně neuložil ochranný dohled, neboť z předchozího dohledu ve výměře 3 roků bylo vykonáno pouze několik týdnů, avšak v odůvodnění rozsudku neuvedl, z jakých důvodů nepřicházelo uložení ochranného dohledu v úvahu.

Průzkum ukázal, že soudy stále ještě nedostatečně ukládají ochranný dohled podle § 4 odst. 2 ZOD. V SSR ze 464 trestních spisů (469 odsouzených) se ve 35 případech zjistilo, že soudy neuložily ochranný dohled, ač byly splněny podmínky ustanovení § 4 odst. 2 ZOD. Podobná zjištění byla učiněna i v ČSR. zpravidla šlo o vícekrát trestané recidivisty se špatnou pověstí, se záporným vztahem k práci a k plnění občanských povinností, kteří mají sklony k páčání majetkové trestné činnosti, často s příživnickým zaměřením. Pochybení tohoto druhu byla shledána u většiny prověřovaných soudů.

Tak okresním soudem v Martině byli 2 pachatelé odsouzeni pro trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. k trestům odnětí svobody každý na 5 let s výkonem ve druhé nápravně výchovné skupině. Soud jim ochranný dohled neuložil, ačkoliv oba byli již trestáni, jeden sedmkrát, druhý osmkrát pro různou úmyslnou trestnou činnost i násilné povahy. V místě bydliště i na pracovišti mají špatnou pověst a projevují sklony k nadměrnému požívání alkoholických nápojů. Hloubka morálního narušení pachatelů ukazovala na to, že samotný výkon trestu odnětí svobody nepostačí k jejich nápravě. Podobně ve věci obvodního soudu Bratislava 1 byl obviněný odsouzen pro trestný čin neoprávněného užívání cizího motorového vozidla podle § 209a odst. 1, 4 písm. b) tr. zák. a další k trestu odnětí svobody na 3 a půl roku se zařazením do druhé nápravně výchovné skupiny. Ochranný dohled nebyl přes návrh prokurátora uložen, ačkoli pachatel byl v minulosti pětkrát trestán pro úmyslnou

majetkovou trestnou činností, z výkonu posledního trestu se vrátil dne

3. 10. 1986 a trestnou činností začal páchat dne 7. 10. 1986. Podle zprávy z výkonu posledního trestu byl velmi negativně hodnocen jako osoba hlouběji charakterově narušená se špatným poměrem k plnění pracovních i jiných povinností. Ve věci okresního soudu v Písku byl obviněný odsouzen za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 2 tr. zák. a za přečiny proti pracovní kázi podle § 8 písm. c) a příživnictví podle § 10 zák. č. 150/1969 Sb. (dále jen zák. o přeč.) k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 18 měsíců. V minulosti byl jedenáctkrát odsouzen, většinou za přečiny. Ochranný dohled mu byl uložen naposledy v r. 1981 a ten byl vykonán. Vzhledem k nadměrnému požívání alkoholu a špatné pracovní morálce měl mu být uložen znovu ochranný dohled, včetně dalších povinností a omezení podle § 2 odst. 2 ZOD.

Případy postupu podle § 4 odst. 4 ZOD se v přezkoumaných věcech nevyskytly. Ze statistických údajů (viz tabulky) však vyplývá, že v praxi soudů je i tímto postupem ochranný dohled ukládán, i když ročně nejde o mnoho věcí. Některé případy ovšem naznačovaly, že pro takový postup byly dány zákonné podmínky, nicméně prokurátor nepodal návrh na uložení ochranného dohledu. Např. okresním soudem v Levicích byl obviněný odsouzen pro trestný čin omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody na 1 rok se zařazením do druhé nápravně výchovné skupiny. Obviněný byl v minulosti třikrát trestán, nejprve pro majetkový přečin, potom pro trestný čin výtržnictví a naposledy pro trestný čin znásilnění k trestu odnětí svobody na 5 let s výkonem ve druhé nápravně výchovné skupině. Podle posudku náčelníka ÚSNV obviněný během výkonu posledního trestu soustavně a hrubě porušoval ústavní řád, neplnil příkazy, choval se drze, měl špatný poměr k práci a byl celkem 25krát kázeňsky trestán. Pochybením bylo, že okresní soud již v odsuzujícím rozsudku ochranný dohled neuložil. Pokud tak neučinil a nevyhradil si rozhodnutí o tom do veřejného zasedání, pak měl prokurátor podat návrh podle § 4 odst. 4 ZOD.

3. Rozhodování o ochranném dohledu podle § 4 odst. 2 ZOD vyžaduje pečlivé zhodnocení stupně morálního narušení pachatele úmyslného trestného činu, resp. přečinu a možnosti jeho začlenění do života společnosti. Již v rozhodnutí č. 54/1975 sb. rozh. tr. bylo vysloveno, že účelem ochranného dohledu je přispět k dalšímu posílení ochrany společnosti před protispolečenskou činností osob zvláště narušených, jakož i k dovršení nápravy odsouzeného. Ochranný dohled tedy přichází v úvahu především u recidivistů a dále pak u osob poprvé odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, u nichž asociální způsob života a morální narušení je takového rázu, že bez uložení ochranného dohledu není možno dosáhnout jejich resocializace.

Průzkum ukázal, že v tomto směru soudy chybují méně než v minulosti. Případy uložení ochranného dohledu bez splnění formálních podmínek nebyly zjištěny. Avšak shora uvedenou zásadu je nutno připomenout proto, že nedostatky z hlediska splnění materiálních podmínek se stále ještě vyskytují, třebaže v malé míře. Zvláště je třeba brát tuto zásadu v úvahu při rozhodování o trestných činech osob prvotrestaných a osob blízkých věku mladistvých a v neposlední řadě při odsuzování pachatelů přečinů jako jednání s nižší společenskou nebezpečností.

V ČSR se v praxi okresních soudů prvotrestanému pachateli ukládá ochranný dohled spíše jen výjimečně. Častěji je prvotrestaným pachatelům ukládán ochranný dohled krajskými soudy jako soudy prvního stupně. Je to dáno zpravidla značnou závažností spáchané trestné činnosti, která už sama o sobě svědčí o hlubším narušení osoby pachatele; k tomu ovšem přistupují další zjištění týkající se osoby pachatele a odůvodňující uložení ochranného dohledu i z tohoto aspektu.

Ve SSR byl v přezkoumaných věcech důvodně ochranný dohled uložen 60 prvotrestaným pachatelům. Ponejvíce šlo o pachatele příživnictví, zanedbání povinné výživy a majetkové trestné činnosti, kteří zpravidla v trestné činnosti pokračovali po dlouhou dobu a vykazovali negativní vztah k práci i k plnění dalších občanských povinností. Ukládání ochranného dohledu prvotrestaným

osobám je třeba věnovat náležitou pozornost v obou republikách.

Celostátně bylo zjištěno 5 případů (1 v ČSR, 4 v SSR), ve kterých soudy uložily ochranný dohled, ač nebyly splněny materiální podmínky podle § 4 odst. 2 ZOD. Pochybení spočívala v tom, že ochranný dohled byl uložen takovým osobám, u nichž stupeň narušení ani povaha a rozsah spáchané trestné činnosti nevyžadovaly uložení tohoto ochranného opatření. Za všechny lze uvést věc okresního soudu ve Zvolenu, ve které byla obviněná uznána vinnou trestným činem příživnictví podle § 203 tr. zák. a odsouzena k trestu odnětí svobody na 5 měsíců nepodmíněně s výkonem v první nápravně výchovné skupině; byl jí také uložen ochranný dohled na 1 rok v rozsahu § 2 odst. 1 ZOD. Její trestná činnost podle rozsudku spočívala v tom, že v době od 25. 4. 1986 do

1. 12. 1986, kdy byla vzata do vazby (s výjimkou období od 13. 10. 1986 do

10. 11. 1986), se vyhýbala poctivé práci a dala se vydržovat matkou a známými, kteří jí poskytovali stravu, ubytování a menší částky na útratu. Obviněná, nar. 1. 10. 1968, větší část skutku spáchala jako mladistvá, předtím nebyla soudně trestána ani postihována pro přestupek, a pokud před 25. 4. 1986 byla v pracovním poměru, byla organizací hodnocena kladně. Rozhodně tedy nebyly splněny podmínky § 4 odst. 2 ZOD, takže ochranný dohled neměl být ukládán. V souvislosti s tím je třeba zdůraznit, že uložení ochranného dohledu osobám blízkým věku mladistvých přichází v úvahu jen tehdy, jde-li o osoby hluboce morálně narušené a při spáchání závažné a rozsáhlé trestné činnosti, takže není předpoklad pro jejich resocializaci bez uložení takového opatření.

4. Výsledky průzkumu potvrzují poznatky z dozorové činnosti, že ustanovení § 2 odst. 2 ZOD o ukládání dalších povinností a omezení je stále málo využíváno. U řady prověřovaných soudů nebyla zjištěna ani jedna věc, kde by takové povinnosti a omezení byly uloženy. I u ostatních soudů jsou zjišťovány případy, kdy mělo být ustanovení § 2 odst. 2 ZOD použito.

Např. okresní soud v Třebíči obviněné uložil pro trestné činy příživnictví podle § 203 tr. zák., zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák., ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. a) tr. zák. a podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody na 20 měsíců také ochranný dohled na 1 rok v základním rozsahu. Vzhledem k povaze trestné činnosti měl však soud uložit podle § 2 odst. 2 ZOD povinnost zařadit se po výkonu trestu do pracovního poměru a řádně v něm pracovat a dále po dobu výkonu ochranného dohledu řádně a včas plnit vyživovací povinnost.

V jedné věci okresního soudu v Banské Bystrici byl obviněný uznán vinným trestnými činy příživnictví podle § 203 tr. zák. a krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák. jako zvláště nebezpečný recidivist a podle § 41 písm. b) tr. zák. a odsouzen k trestu odnětí svobody na 4 roky se zařazením do třetí nápravně výchovné skupiny. Dále mu byl uložen ochranný dohled na 20 měsíců v základním rozsahu. Protože obviněný byl v minulosti již osmkrát trestán pro příživnictví a krádeže, měla mu být uložena podle § 2 odst. 2 ZOD povinnost zařadit se po skončení výkonu trestu do pracovního poměru a řádně pracovat. Vzhledem k tomu, že má sklony k potulkám a také předmětnou majetkovou trestnou činnost spáchal při potulkách po území SSR, měla mu být uložena povinnost zdržovat se na území města Banská Bystrica, kde má bydliště.

Také v dalších prověřovaných věcech měly být stanoveny další povinnosti tohoto druhu, ale i jiné, např. podrobit se léčení podle pokynů příslušného zdravotnického zařízení. Z dalších omezení přicházel v úvahu zejména zákaz požívání alkoholických nápojů. Průzkum nezaznamenal uložení takových povinností a omezení, jako povinnost nahradit způsobenou škodu, zákaz stýkat se s určitými osobami, zdržovat se na příkázaném místě nebo obvodě a nevzdalovat se z něho bez souhlasu orgánu vykonávajícího ochranný dohled.

Pokud soudy ukládají další povinnosti a omezení podle § 2 odst. 2 ZOD, lze je v podstatě rozdělit do dvou skupin. Především jde o pachatele trestných činů příživnictví podle § 203 tr. zák. a zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. Těm je ukládána povinnost po výkonu trestu odnětí svobody vstoupit do pracovního poměru, řádně pracovat, dále povinnost pravidelně prokazovat orgánu vykonávajícímu ochranný dohled placení výživného, v menším počtu přímo povinnost plnit vyživovací povinnost vůči nezletilým dětem. Ve druhé skupině jsou to osoby páčající trestnou činnost pod vlivem alkoholu nebo v souvislosti s jeho požíváním, popřípadě osoby se sklonem k jeho požívání. Těm je ukládán zákaz požívání alkoholu nebo zákaz navštěvovat pohostinská zařízení za účelem požívání alkoholických nápojů.

Formulace ukládaných dalších povinností a omezení je zpravidla věcně správná. Průzkum ukazuje, že soudy se řídí judikaturou (zejména zhodnocení č. 40/1976 sb. rozh. tr.) a že se v podstatě již nevyskytují formulace, které by pro odsouzeného znamenaly nepřiměřená omezení znemožňující např. stravování v pohostinských zařízeních, možnost kulturního vyžití apod. Jako výjimka byla zjištěna věc okresního soudu v Trnavě; soud tu uložil podle § 2 odst. 2 písm. a) ZOD zákaz navštěvovat pohostinská zařízení.

Příčiny nevyužívání ustanovení § 2 odst. 2 ZOD jsou v tom, že soudy dostatečně neobjasňují a nehodnotí osobu obviněného a jeho poměry, nezabývají se tím, jaké příčiny trestné činnosti u obviněného je třeba odstranit, aby znovu nezačal páchat trestnou činnost. Neberou v úvahu, do jaké míry prostředí, ve kterém obviněný žije, ovlivňuje jeho způsob života a sklony k trestné činnosti, v jakém souboru osob se pohybuje a jakým způsobem je tedy třeba obviněného v rámci ochranného dohledu od všech těchto vlivů izolovat pomocí uložených dalších omezení, popřípadě povinností podle § 2 odst. 2 ZOD.

5. Pochybení soudů v ČSR při aplikaci ustanovení § 3 ZOD u zvláště nebezpečných recidivistů zjištěna nebyla. Těmto pachatelům je ochranný dohled ukládán zpravidla na dobu 3 roků. Jen v případech, kdy tito pachatelé mají ještě nevykonaný ochranný dohled uložený při dřívějších odsouzeních, je znovu tento dohled ukládán v kratší výměře tak, aby nebyla překročena celková výměra 3 let. Nelze ovšem přehlédnout, že odůvodňování tohoto výroku bývá nedostatečné, většinou zcela chybí konkrétní specifikace doby částečného výkonu předchozího ochranného dohledu.

Průzkumem ve SSR byla zjištěna pochybení i při ukládání ochranného dohledu zvláště nebezpečným recidivistům. Ve více věcech byl ochranný dohled těmto pachatelům uložen ve výměře 1 roku, což se zřetelem na tyto osoby je zcela nedostatečné. Tak obvodním soudem Bratislava 1 byla obviněná odsouzena pro tr. čin příživnictví podle § 203 tr. zák. jako zvláště nebezpečná recidivistka podle § 41 písm. b) tr. zák. k nepodmíněnému trestu odnětí svobody se zařazením do třetí nápravně výchovné skupiny. Ochranný dohled jí byl uložen toliko na dobu 1 roku, ačkoli šlo o osmkrát trestanou recidivistku a přísnější výměře ochranného dohledu nebránilo ustanovení § 3 odst. 2 ZOD, neboť z dříve uloženého dohledu zůstalo nevykonaných 5 měsíců a 24 dní. Podobně v jiné věci téhož soudu byl obviněný odsouzen pro tr. čin podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) tr. zák. jako zvláště nebezpečný recidivista podle § 41 písm. b) tr. zák. k trestu odnětí svobody na 8 roků se zařazením do třetí nápravně výchovné skupiny. Ochranný dohled mu byl uložen na 10 měsíců, ačkoli soud v odůvodnění rozsudku uvedl, že nevykonaný zbytek dříve uloženého ochranného dohledu je nižší než 2 roky a že vzhledem k ustanovení § 3 odst. 2 ZOD je možné uložit znovu ochranný dohled maximálně ve výměře 13 měsíců a 23 dnů. Při správném výpočtu však bylo možno ochranný dohled uložit maximálně ve výměře 17 měsíců a 24 dnů. V tomto případě však jde ještě o další pochybení, které nenapravit při odvolacím řízení ani městský soud v Bratislavě. Bylo totiž nutno dodržet dolní hranici výměry tohoto ochranného opatření uvedenou v § 3 odst. 1 ZOD a ochranný dohled uložit minimálně na 1 rok (srov. č. 1/1975 a č. 43/1975 sb. rozh. tr.). Ve výměře nižší než 1 rok lze ochranný dohled uložit jen tehdy, jestliže zbytek dříve uloženého ochranného dohledu převyšuje 2 roky a splnění účelu tohoto ochranného opatření vyžaduje jeho nové uložení, ovšem tak, aby celková

výměra nepřesáhla 3 roky (srov. č. 12/1976 sb. rozh. tr.).

Při ukládání ochranného dohledu podle § 4 odst. 2 ZOD ostatním pachatelům trestných činů, zvláště z řad recidivistů, nedochází u soudů v ČSR k výraznějším pochybením. Ochranný dohled je recidivistům ukládán ponejvíce ve výměře 1 – 2 let, v závažnějších případech i na maximální dobu 3 let. Prvopotrestaným pachatelům, popřípadě při odsouzení za přečin je ochranný dohled ukládán obvykle ve výměře 1 nebo 1 a půl roku. V celku výměra ochranného dohledu odpovídá stupni narušení obviněného i povaze a závažnosti spáchané trestné činnosti. Pochybení byla průzkumem zjištěna pouze v několika případech, kdy výměra ochranného dohledu je příliš mírná. Např. okresním soudem v Lounech byla obviněná uznána vinnou trestnými činy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák., příživnictví podle § 203 tr. zák. a zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 2 tr. zák. Její trestná činnost spočívala v tom, že po dobu 1 a půl roku neoprávněně pobírala mateřský příspěvek na dvě nezletilé děti v celkové částce přes 13 000,- Kčs, dále po dobu 11 měsíců nikde nepracovala a žila z neoprávněně pobíraného mateřského příspěvku a konečně neplatila 9 měsíců ošetřovné na 2 nezletilé děti umístěné v dětském domově. Trestné činnosti se dopustila bezprostředně po propuštění z výkonu předchozího trestu, v minulosti byla 6x odsouzena pro podobné trestné činy, zejména příživnického a výtržnického charakteru. Za těchto okolností je uložený ochranný dohled na 1 rok nepřiměřeně nízký, jestliže vyšší výměře nebránilo ustanovení § 3 odst. 2 ZOD.

Průzkumem v SSR bylo zjištěno více případů, kdy výměra ochranného dohledu neodpovídala celkovému stupni narušení pachatele-recidivisty. Ochranný dohled ve výměře 1 roku byl zjištěn v řadě případů, kde bylo třeba více využít celkového rozpětí výměry tohoto ochranného opatření. Bylo tomu tak i v některých případech vícekrát trestaných pachatelů, kterým v minulosti byl již ochranný dohled také uložen. Tak ve věci okresního soudu v Rimavské Sobotě byl obviněnému uložen pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 2 tr. zák. nepodmíněný trest odnětí svobody na 15 měsíců se zařazením do druhé nápravně výchovné skupiny a ochranný dohled na 1 rok. Obviněný byl v minulosti dvanáctkrát trestán za různou úmyslnou trestnou činnost a v roce 1980 mu byl také uložen ochranný dohled na 1 rok, který byl vykonán. Okresní soud v Levicích obviněnému uložil pro trestný čin příživnictví podle § 203 tr. zák. trest odnětí svobody na 18 měsíců nepodmíněně se zařazením do druhé nápravně výchovné skupiny. Ochranný dohled mu byl uložen na 1 rok, ačkoliv šlo o recidivistu osmkrát trestaného pro různou úmyslnou trestnou činnost. Podobně bylo zjištěno u více soudů ukládání ochranného dohledu v nízké výměře přímo na dolní hranici.

Při opětovném ukládání ochranného dohledu soudy respektují ustanovení § 3 odst. 2 ZOD. Nutno však připustit nespolehlivost odůvodnění některých rozsudků při opětovném ukládání ochranného dohledu, takže bez předchozích spisů byl průzkum ztížen. Nejvyšší soud ČSR má poznatky z rozhodování o stížnostech pro porušení zákona, že k porušování ustanovení § 3 odst. 2 ZOD v praxi soudů dochází. Takové porušení bylo shledáno ve věcech městského soudu v Brně, okresního soudu ve Strakoncích a okresního soudu v Teplicích.

Také v SSR jsou zjišťovány jednotlivé případy, kdy došlo k porušení ustanovení § 3 odst. 2 ZOD. Okresní soud v Komárně obviněnému jako zvláště nebezpečnému recidivistovi uložil ochranný dohled na 2 roky, ačkoliv obviněný neměl z dříve uloženého ochranného dohledu vykonaný zbytek v délce dvou roků. Toto pochybení napravil v odvolacím řízení krajský soud. Ve věci okresního soudu ve Spišské Nové Vsi byl obviněnému rovněž zvláště nebezpečnému recidivistovi uložen ochranný dohled na 2 roky. Soud přitom nevzal v úvahu, že v roce 1982 byl obviněnému uložen rozsudkem okresního soudu v Lounech ochranný dohled na 3 roky, ze kterého – po odpočtu doby ve vazbě, ve výkonu trestu a v další vazbě (mezitím byl ještě odsouzen u obvodního soudu pro Prahu 9) – bylo vykonáno pouze 18 dní. Okresní soud ve Spišské Nové Vsi se v odůvodnění rozsudku těmito okolnostmi vůbec nezabýval. Podobná pochybení byla průzkumem zjištěna i ve věcech obvodního soudu Bratislava 1, okresního soudu v Žilině a městského soudu v Košicích.

Podle údajů Generální prokuratury SSR bylo např. v r. 1986 podáno 17 stížností pro porušení zákona při nezákonném stanovení délky ochranného dohledu (z toho 13 stížností podala Generální prokuratura SSR a 4 stížnosti ministerstvo spravedlnosti SSR). V roce 1987 to byly 4 stížnosti 3 podala Generální prokuratura SSR a 1 podalo ministerstvo spravedlnosti SSR).

Hlavní příčinou porušování ustanovení § 3 odst. 2 ZOD je skutečnost, že si soudy neopatrily a v hlavním líčení řádně neprovedou důkaz spisy o předchozích odsouzeních obviněného. V jednotlivých případech se nedostatečně seznámí s obsahem těchto předchozích spisů a nepřihlédnou k tomu, že za určitých okolností - je-li obviněný ve vazbě, ve výkonu trestu, ve výkonu ústavního ochranného léčení, 1) se ochranný dohled nevykonává. Je proto nezbytné, aby soudy při ukládání ochranného dohledu si vždy opatřily spisy o předcházejícím odsouzení obviněného a pečlivě z nich zjišťovaly, zda a v jakém rozsahu byl dříve uložený ochranný dohled vykonán.

V souvislosti s problematikou nedostatečných skutkových zjištění, a tedy i nesprávného rozhodování soudů je nutno upozornit ještě na další skutečnost, která se v praxi vyskytla, jak je patrné z rozsudku Nejvyššího soudu SSR, ze dne 9. 12. 1987 sp. zn. 6 Tz 74/87. Na podkladě stížnosti pro porušení zákona Nejvyšší soud SSR zrušil trestní příkaz okresního soudu v Senici, jímž byl obviněný uznán vinným přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 7 písm. c) zák. o přeč. , protože neplnil podmínky nevykonaného zbytku ochranného dohledu. Nejvyšší soud SSR uvedl, že okresní soud si neopatrily trestní spis o předcházejícím odsouzení obviněného a v důsledku toho nezjistil, že obviněný byl z výkonu předchozího trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn. K tomu pak vyslovil zásadu, že neplnění povinností a omezení uvedených v § 2 ZOD v době přerušení výkonu ochranného dohledu (§ 7 ZOD) nemůže zakládat trestní odpovědnost obviněného ani tehdy, když na něm orgány VB, vykonávající ochranný dohled, plnění těchto povinností a omezení neoprávněně požadovaly.

6. Ve věcech, které byly předmětem průzkumu v obou republikách, nebyl zjištěn žádný případ, v němž by si soud vyhradil rozhodnutí o ochranném dohledu do veřejného zasedání podle § 4 odst. 3 ZOD, stejně tak žádný případ rozhodnutí ve veřejném zasedání na základě návrhu prokurátora podle § 4 odst. 4 ZOD. Bylo by žádoucí, aby prokurátoři se také více zabývali zvláště u recidivistů jejich chováním ve výkonu trestu, aby zvažovali možnosti pro resocializaci odsouzených a podle toho v odůvodněných případech podávaly návrhy na uložení ochranného dohledu včas před skončením výkonu trestu.

7. Odůvodňování výroků rozsudků o uložení ochranného dohledu je stále slabou stránkou činnosti soudů. Odůvodnění takového výroku nemá žádoucí úroveň, je zpravidla všeobecné, reprodukuje znění zákonného ustanovení a obvykle jen paušálně odkazuje na potřebu uložení ochranného dohledu. Nejsou blíže rozvedeny okolnosti charakterizující osobu obviněného, zcela chybí hodnocení stupně jeho narušení i hodnocení povahy a závažnosti jeho trestné činnosti. Není tedy zdůvodněno, že bez ochranného dohledu obviněný nepovede řádný život. Vůbec už není zdůvodňována výměra ochranného dohledu. Vyskytly se případy, kdy soudy výrok o uložení ochranného dohledu neodůvodnily vůbec.

Naproti tomu u více soudů byla zjištěna dobrá úroveň odůvodňování výroků o uložení ochranného dohledu (okresní soudy Čadca, Martin, Dolný Kubín, Považská Bystrica, Zvolen, Žilina). Ve věcech těchto soudů rozsudky obsahují stručné a výstižné rozvedení konkrétních okolností, které odůvodňují zákonné podmínky pro uložení ochranného dohledu, obsah povinností a omezení v základním rozsahu i dalších povinností a omezení podle § 2 odst. 2 ZOD, popřípadě poučení o možných následcích nepodrobení se nebo podstatného ztížení výkonu ochranného dohledu. Jinak ovšem rozsah ochranného dohledu ať již podle § 2 odst. 1 nebo 2 ZOD není blíže rozváděn, některé soudy v odůvodnění nevedou ani slovy zákona základní povinnosti podle § 2 odst. ZOD. Pokud ovšem soudy uloží i další povinnosti a omezení podle § 2 odst. 2 ZOD, jsou výslovně uvedeny i ve výroku rozsudku.

Kromě některých soudů SSR (uvedeny shora) ostatní soudy nepoučují obviněné o následcích nepodrobení se nebo ztěžování výkonu ochranného dohledu z hlediska odpovědnosti za přečin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 7 písm. c) zák. o přeč. Povinnost poučovat obviněné je sice stanovena orgánům VB (čl. 4 nařízení ministra vnitra ČSSR ze dne 4. 10. 1973, č. 33), je však žádoucí, aby obvinění byli poučeni již soudem o těchto následcích a popřípadě i o tom, že výkon ochranného dohledu počíná již propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody a nikoli až ohlášením u příslušného orgánu VB.

II.

Výkon ochranného dohledu a jeho účinnost

1. Výkon ochranného dohledu je svěřen orgánům Veřejné bezpečnosti (§ 6 ZOD). Soudy se výkonu tohoto ochranného opatření podílejí pouze rozhodováním o zvláštních případech, kdy má být s výkonem ochranného dohledu započato před nařízením výkonu trestu odnětí svobody (§ 5 odst. 2 ZOD), kdy nemá být s jeho výkonem vůbec započato (upuštění od výkonu podle § 8 odst. 1 ZOD) a kdy má být výkon ochranného dohledu ukončen dříve, než uplyne soudem stanovená doba (propuštění z výkonu podle § 9 odst. 1 ZOD).

V přezkoumávaných věcech se nevyskytly případy, ve kterých by předseda senátu, jenž odsouzenému odložil výkon trestu odnětí svobody na dobu delší než tři měsíce, rozhodl zároveň, že s výkonem ochranného dohledu má být započato před nařízením výkonu trestu odnětí svobody (§ 5 odst. 2 ZOD). Nebylo však zjištěno, že by soudy v této problematice chybovaly. Ve věcech, ve kterých byl povolen odklad trestu odnětí svobody na delší dobu než tři měsíce, byla důvodem tohoto postupu dlouhodobá hospitalizace odsouzených pro vážné onemocnění. Výkon ochranného dohledu nepřipadal proto vůbec v úvahu.

Vadou některých takových rozhodnutí však je, že předseda senátu náležitě neodůvodnil svůj závěr, že s výkonem ochranného dohledu nemá být započato před nařízením výkonu trestu odnětí svobody. Ze znění ustanovení § 5 odst. 2 ZOD vyplývá, že předseda senátu při rozhodnutí, jímž povolil odklad výkonu trestu odnětí svobody na dobu delší než tři měsíce u osoby, které byl vedle tohoto trestu uložen i ochranný dohled, vždy rozhodne, zda má být s výkonem tohoto ochranného opatření započato ve smyslu uvedeného ustanovení. Pokud dojde v této otázce k negativnímu závěru, nevyjádří jej sice ve výroku svého usnesení o odkladu výkonu trestu, ale jako své rozhodnutí jej náležitě vysvětlí v odůvodnění.

Průzkumem nebylo zjištěno žádné rozhodnutí soudu o upuštění od výkonu ochranného dohledu podle § 8 odst. 1 ZOD.

Podle § 9 odst. 1 ZOD soud propustí osobu z výkonu ochranného dohledu, ukáže-li se, že bylo dosaženo jeho účelu. O tomto institutu rozhodovali soudy jen ojediněle. Většinou byly podnětem rozhodnutí návrhy odsouzených a návrhy orgánů VB vykonávajících ochranný dohled. Kromě jednoho případu soudy všem návrhům vyhověly. Svá rozhodnutí zpravidla odůvodnily tím, že odsouzení plnili uložené povinnosti, respektovali určená omezení a žili řádným životem pracujícího člověka. Tyto okolnosti soudy zjistily z vyjádření orgánů VB vykonávajících ochranný dohled a z podrobných zpráv z místa bydliště a z pracoviště.

Ve dvou případech byly osoby propuštěny z ochranného dohledu podle § 9 odst. 1 ZOD ze zdravotních důvodů. I tato rozhodnutí byla správná. Vzhledem k tomu, že ZOD nemá jiné ustanovení o propuštění z výkonu ochranného dohledu, je nutno vykládat podmínky ustanovení § 9 odst. 1 ZOD široce tak, aby postihly všechny případy, kdy je třeba výkon tohoto ochranného opatření ukončit. Otázku, zda bylo dosaženo účelu ochranného dohledu, je proto nutné posuzovat jen z hlediska

ochrany společnosti, tedy z hlediska, zda v osobě odsouzeného již pominulo nebezpečí hrozící zájmům společnosti. Toto nebezpečí pomine především dovršením nápravy odsouzeného, může se však rozhodným způsobem snížit i v důsledku výrazného zhoršení jeho zdravotního stavu.

2. Osoby, jimž byl uložen ochranný dohled, jsou v poměrně velkém rozsahu (40 - 45 %) postihovány pro přečin maření úředního rozhodnutí podle § 7 písm. c) zák. o přeč. Tento nepříznivý stav je ovlivněn zejména skladbou odsouzených, kterým je ochranný dohled ukládán. Jde vždy o více narušené pachatele úmyslných trestných činů nebo přečinů (srov. § 4 odst. 1, 2 ZOD), kteří často na své nápravě nemají zájem a programově odmítají podrobit se tomuto ochrannému opatření. Např. podle údajů ministerstva vnitra a životního prostředí ČSR se v roce 1987 v ČSR nedostavilo k sepsání podmínek ochranného dohledu 973 osob. Tyto osoby musely být předvedeny a po některých z nich bylo dokonce nutno vyhlásit pátrání. Dalších 671 odsouzených přestalo plnit podmínky tohoto ochranného opatření hned po jejich sepsání.

Podle poznatků soudů z rozhodovací činnosti a poznatků orgánů prokuratury z výkonu prokurátorského dozoru se však vyskytují i případy postihu odsouzených, kteří projeví snahu žít řádným životem pracujícího života, u nichž by aktivnější postup orgánů VB vykonávajících ochranný dohled mohl spáchání přečinu podle § 7 písm. c) zák. o přeč. zabránit. Tyto orgány totiž někdy na porušování podmínek ochranného dohledu včas nereagují a jednají, teprve až jsou naplněny znaky uvedeného přečinu tak, že začnou s jeho objasňováním. V těch okresech, kde jsou za porušení podmínek ochranného dohledu nejprve ukládány pokuty, popř. je s odsouzeným proveden pohovor ke zjištění příčin tohoto chování a možnosti jejich odstranění, je postih pro přečin podle § 7 písm. c) zák. o přeč. nižší. Takto postupují např. orgány VB v okrese České Budějovice.

Selhání odsouzených v plnění povinností ochranného dohledu v některých věcech negativně ovlivnilo i to, že orgány VB při stanovení těchto povinností neúměrně zasahovaly do občanských práv odsouzených a výkon tohoto ochranného opatření jim zbytečně ztěžovaly. Tyto nedostatky měly zpravidla základ v mechanickém přístupu ke všem odsouzeným, při kterém nebyly respektovány zvláštnosti jednotlivých případů.

Četnost hlášení na příslušném oddělení VB ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) ZOD určují orgány dohledu často se zřetelem na řádné plnění pracovních povinností. V některých okresech ČSR je běžnou praxí, že odsouzeným, kteří po propuštění z výkonu trestu nejsou v pracovním nebo obdobném poměru, je stanovena povinnost hlásit se denně, a to až do doby, než nastoupí zaměstnání. Pak je jim povinnost hlásit se zpravidla omezena na dva až tři dny v týdnu. Pokud odsouzený přestane docházet do zaměstnání, je mu opět uloženo, aby se hlásil každý den. Povinnost denně se hlásit, byla často stanovena i v SSR. Cílem této praxe orgánů VB je přimět osoby, kterým byl uložen ochranný dohled, aby co nejdříve navázaly pracovní poměr a řádně pracovaly. Lze však souhlasit s názory nejvyšších soudů republik, že povinnost denně se hlásit není z hlediska splnění účelu ochranného dohledu až na výjimky potřebná, že může naopak takové osobě ztížit, aby si našla vhodné zaměstnání. Nevhodná může zejména být u odsouzených, kteří nebydlí v místě, kde je oddělení VB. Při určení četnosti hlášení je nutno důsledně individualizovat jednotlivé případy jak podle stupně narušení odsouzených, tak i podle jejich objektivních možností plnit tyto povinnosti. Uvedená hlediska je třeba sledovat po celou dobu výkonu ochranného dohledu a povinnost podle § 2 odst. 1 písm. b) ZOD přizpůsobovat i novým okolnostem, zejména stupni dovršení nápravy odsouzených. Zcela nesprávný postup byl zjištěn v jedné věci okresního soudu v Jihlavě. Odsouzený byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody dne 1. 3. 1986. V této době mu stále trval pracovní poměr u n. p. Tesla Jihlava, kam také řádně nastoupil. Podmínky ochranného dohledu s ním byly projednány orgány OO VB Jihlava 3. 3. 1986 a bylo mu uloženo hlásit se na tomto oddělení každé pondělí a pátek. Přestože odsouzený řádně pracoval a podle zprávy zaměstnavatele podával vysoký pracovní výkon, orgán VB mu bez zřejmého důvodu uložil povinnost hlásit se od 28. 4. 1986 na OO VB Jihlava denně mimo dny pracovního klidu.

Nerespektování zvláštností jednotlivých případů se někdy projevuje i ve stanovení denní doby hlášení. Zejména u těch odsouzených, kteří musejí na místo hlášení dojíždět, může nevhodně zvolená doba vyvolat značné ztráty času, které jsou zbytečné a mohou jim výkon ochranného dohledu neúměrně ztěžovat.

Ve věcech pachatelů přečinů podle § 7 písm. c) zák. o přeč. soudy zpravidla správně zjišťují všechny okolnosti potřebné pro rozhodnutí. V SSR však v několika případech nebyla náležitě prověřena obhajoba obviněných, podle které jim v plnění uložených povinností bránily objektivní důvody, např. značná vzdálenost místa pobytu nebo pracoviště od místa hlášení, stanovený počet hlášení v průběhu týdne, nevhodné dopravní spoje apod. Byly uplatněny i námitky, podle kterých bránili plnění povinností samotní pracovníci VB vykonávající ochranný dohled, např. tím, že v době hlášení nebyli na příslušném oddělení VB a jiní pracovníci neměli k dispozici dohledový spis, takže nemohl být proveden zápis o hlášení. Takovou obhajobou se musejí soudy zabývat a posoudit, zda namítané překážky nevyklučují spáchání přečinu, popř. nesnižují-li alespoň nebezpečnost činu pro společnost. Je třeba si uvědomit, že přečin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 7 písm. c) zák. o přeč. je úmyslným přečinem. Úmysl pachatele musí zahrnovat i skutečnost, že neplněním uložených povinností maří nebo ztěžuje výkon rozhodnutí soudu (srov. č. 49/1984 sb. rozh. tr.).

Soudy spatřují zákonný znak „odmítá se podrobit ochrannému dohledu“ zpravidla v tom, že se obviněný bez vážného důvodu po delší dobu nedostavoval k hlášení ve smyslu ust. § 2 odst. 1 písm. b) ZOD.

„Jiné podstatné ztěžování ochranného dohledu“ je jen ojediněle se vyskytující formou spáchání přečinu podle § 7 písm. c) zák. o přeč. Tento znak byl shledán v porušování, resp. nedodržování jiné povinnosti nebo omezení podle § 2 odst. 2 ZOD, např. v porušování zákazu požívání alkoholických nápojů.

Rozhodnutí o vině přečinem podle § 7 písm. c) zák. o přeč. jsou zpravidla správná. Postihovány jsou jen osoby, které svým závažným jednáním skutečně mařily výkon ochranného dohledu. Jen ojediněle byly zjištěny případy, kdy byl odsouzen pachatel, který jen nepodstatně ztěžoval výkon tohoto ochranného opatření; jeho jednání mělo být proto posouzeno pouze jako přestupek podle § 6 zák. č. 60/1961 Sb. Např. obvodní soud Bratislava 2 uznal obviněného vinným uvedeným přečinem proto, že v době od 26. 6. 1986 se bez povolení orgánu VB vykonávajícího ochranný dohled neoprávněně zdržoval v rekreačním středisku Dubníku u Staré Turé přesto, že mu v rámci ochranného dohledu byla soudem mimo jiné uložena povinnost pobývat v místě bydliště a pracoviště, tj. v Bratislavě a nevzdalovat se z něho bez souhlasu tohoto orgánu (§ 2 odst. 2 písm. b) ZOD). Obviněný se z výkonu trestu vrátil 26. 6. 1985 a následující den byl seznámen s povinnostmi a omezeními vyplývajícími z ochranného dohledu. Téměř po dobu jednoho roku plnil tyto podmínky a řádně žil a pracoval. Na uvedenou dobu se vzdálil z Bratislavy, když jel na podnikový výlet, při kterém čerpal řádnou dovolenou.

3. Účinnost ochranného dohledu je poměrně malá. Osoby, jimž bylo toto ochranné opatření uloženo, se vedle maření jeho výkonu (přečin podle § 7 písm. c) zák. o přeč.) dopouštějí ve velkém rozsahu i další trestné činnosti jak v průběhu výkonu ochranného dohledu, tak po jeho ukončení. Podle statistických údajů Generální prokuratury ČSSR bylo na osoby, kterým byl v minulosti uložena ochranný dohled, podáno v roce 1986 v ČSSR 4708 obžalob (v ČSR 3433, v SSR 1275) a 4279 návrhů na potrestání (v ČSR 3353, v SSR 926). V roce 1987 to bylo 4599 obžalob (v ČSR 3315, v SSR 1284) a 4100 návrhů na potrestání (v ČSR 3301, v SSR 799).

Úspěch výkonu ochranného dohledu je do značné míry závislý na materiálních podmínkách, ve kterých žije a pracuje odsouzený. Při zajišťování vhodného zaměstnání, popř. i ubytování pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody mají nezastupitelné společenské postavení i národní

výbory a hospodářské organizace, se kterými mají orgány VB při výkonu ochranného dohledu podle § 6 odst. 2 ZOD spolupracovat.

Ve většině okresů v obou národních republikách sociální kurátoři národních výborů aktivně plní své povinnosti přesto, že jejich počet stále nedostačuje. U osob, u nichž je vykonáván ochranný dohled, při řešení nejen sociálních, ale i výchovných problémů spolupracují s příslušnými pracovníky VB, např. se někdy účastní návštěv orgánů VB v bytě nebo na pracovišti odsouzených. Sociální kurátoři se snaží sledovat život odsouzených po celou dobu výkonu ochranného dohledu, třebaže samotný odsouzení po vyřešení svých naléhavých sociálních problémů ztrácejí o poskytování další péče zájem.

Opatřování pracovních příležitostí pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, zejména pro recidivisty, je velmi obtížné, neboť hospodářské organizace nemají o jejich zaměstnávání zájem. Často je odmítají přijmout přesto, že v organizaci jsou volná místa. Tyto osoby totiž zpravidla nezískaly žádnou odbornost a jejich pracovní morálka není dobrá. V souvislosti s probíhající přestavbou hospodářského mechanismu a zvyšující se zainteresovaností podniků i pracovních kolektivů na vlastních hospodářských výsledcích lze očekávat, že se zájem o zaměstnání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody bude dále snižovat. Bude proto patrně nutné na tento vývoj reagovat a učinit vhodná právní i ekonomická opatření.

Společenské organizace se do vytváření podmínek, aby osoby, jimž byl uložen ochranný dohled, vedly řádný život pracujícího člověka, až na výjimky nezapojují. I v této oblasti je ještě velký prostor pro zlepšování výkonu ochranného dohledu a zvyšování jeho účinnosti.

Závěry

Účelem zákona o ochranném dohledu je posílení ochrany společnosti před protispolečenskou činností osob zvláště narušených a dovršení nápravy těchto osob. Správné uplatňování tohoto zákona v praxi je důležitým úkolem soudů.

Proto Nejvyšší soud ČSSR spolu s nejvyššími soudy republik věnoval řešení právních otázek a aplikaci zákona velkou pozornost. Také krajské soudy usměrňovaly praxi okresních soudů ke správnému ukládání ochranného dohledu.

Ochranný dohled je již vžitým institutem, který se z velké části správně využívá. Zjišťují se však přetrvávající nedostatky.

Především nejsou vždy správně a úplně zjišťovány podmínky pro ukládání ochranného dohledu podle § 4 odst. 2 ZOD, jaké jsou v době rozhodování soudu. Dochází k tomu, že některým narušeným jedincům není ochranný dohled uložen, třebaže by to ochrana společnosti vyžadovala; naproti tomu se vyskytují případy, kdy dohled se uloží, i když nejde o osobu výrazněji narušenou a není důvod k závěru, že bez ochranného dohledu nebude možno ji převychovat. Vážným nedostatkem je opomenutí některých soudů uložit ochranný dohled zvláště nebezpečným recidivistům, i když tomu nebrání ustanovení § 3 odst. 2 ZOD. Je tedy nezbytné řádně zjišťovat podmínky pro ukládání tohoto ochranného opatření, neukládat ho zbytečně tam, kde zájem společnosti to nevyžaduje a nejde o osoby zvláště narušené; naproti tomu nutno uložit ochranný dohled tam, kde jsou splněny zákonné podmínky, a to zcela důsledně i z hlediska výměry a dalších povinností a omezení podle § 2 odst. 2 ZOD.

Využívání fakultativních povinností a omezení podle § 2 odst. 2 ZOD je stále na nízké úrovni, lze to označit za největší nedostatek při rozhodování podle zákona o ochranném dohledu. Přes všechny usměrňující materiály nejvyšších soudů se ustanovení § 2 odst. 2 ZOD používá jen zřídka a jen v omezeném okruhu dalších povinností a omezení.

Soudy chybují v tom, že nevyžadují spisy o předchozích odsouzeních obviněného a nezjišťují, zda a v jakém rozsahu byl obviněnému dříve uložen ochranný dohled a kolik z něho bylo vykonáno. V jednotlivých případech, i když mají předchozí spisy k dispozici, soudy v potřebném rozsahu takové údaje nezjišťují. Důsledkem toho je porušení ustanovení § 3 ZOD, které někdy lze napravit jen stížností pro porušení zákona. Takovým zásadním chybám je možno se bez větších obtíží vyhnout a je povinností soudů i v tomto ustanovení dodržovat zákon.

Průzkumem je zjišťována nízká úroveň odůvodňování výroků rozsudku o uložení ochranného dohledu. Týká se to jak podmínek pro jeho uložení podle § 4 odst. 2 ZOD, tak i jeho výměry a v ještě větším rozsahu dalších povinností i omezení podle § 2 odst. 2 ZOD, popřípadě základních povinností a omezení podle § 2 odst. 1 ZOD.

V rozhodování soudů, kterým se podílejí na výkonu ochranného dohledu (§ 5 odst. 2, § 8 odst. 1, § 9 odst. 1 ZOD), se nevyskytují podstatnější nedostatky.

U osob, jimž byl uložen ochranný dohled, dochází ve značném rozsahu k postihu pro přečin maření úředního rozhodnutí podle § 7 písm. c) zák. o přeč. Tento nepříznivý stav je do určité míry negativně ovlivněn i malou aktivitou orgánů VB vykonávajících ochranný dohled. V těch okresech, kde orgány VB okamžitě reagují na porušování podmínek tohoto ochranného opatření a snaží se odsouzeného přimět k nápravě, je postih pro přečin podle § 7 písm. c) zák. o přeč. za maření výkonu ochranného dohledu nižší. Na selhání odsouzených v plnění povinností ochranného dohledu mělo v některých věcech projednávaných soudy vliv i to, že orgány VB při stanovení povinností neúměrně zasahovaly do občanských práv odsouzených a výkon tohoto ochranného opatření jim zbytečně ztěžovaly. Zejména povinnost hlášení ve smyslu § 2 odst. 1 písm. b) ZOD bývá někdy určena v příliš velkém rozsahu bez ohledu na konkrétní potřeby výkonu ochranného dohledu a možnosti odsouzených. Soudy rozhodují v těchto trestních věcech v souladu se zákonem. Rozhodnutí o vině přečinem podle § 7 písm. c) zák. o přeč. i o uložení trestu jsou až na výjimky správná.

Účinnost ochranného dohledu je poměrně malá. Velký počet osob, kterým byl v minulosti uložen ochranný dohled, se opět dopouští trestné činnosti. Při vytváření podmínek pro úspěšný výkon ochranného dohledu a vyšší efektivnost tohoto opatření dobře s orgány VB spolupracují jen sociální kurátoři národních výborů. Zajišťování pracovních příležitostí pro osoby jimž byl uložen ochranný dohled, je velmi obtížné, neboť hospodářské organizace nemají o jejich zaměstnávání zájem. Tento stav bude patrně nutné v budoucnosti zlepšit přijetím vhodných právních a ekonomických opatření. Zlepšit by bylo třeba i zapojení společenských organizací, které dosud při výkonu ochranného dohledu až na výjimky nespolupracují.

Poznámky pod čarou:

1) po zkušební dobu při podmíněném propuštění a po dobu výkonu vojenské činné služby (§ 7 ZOD)